

Velayet Uyuşmazlıklarında Yeni Bir Dönem mi? 1996 Tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi Hakkında Bir İnceleme^(*)

A New Era for Custody Cases? An Analyse on the 1996 Hague
Convention on Parental Responsibility

Arş. Gör. Ayşe Kübra ALTIPARMAK^(**)

Öz

Sınır aşan uyuşmazlıklarda çocukların korunması ve velayete ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere, 2017 yılında bir yenisi daha eklenmiştir: 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi.

1996 Lahey Velayet Sözleşmesi, aynı konuda daha önce akdedilen 1961 tarihli Küçüklerin Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi'nin, daha geniş bir sahada tatbiki için, bu sözleşmenin yeniden ele alınmasıyla oluşmuştur. 1996 Lahey Velayet Sözleşmesi, çocukların korunmasına ilişkin daha fazla adli ve idari önlem içermesi yanında, velayet yükümlülüğüne ve çocuğun malvarlığının korunmasına uygulanacak hukuk, yetki, tanıma ve tenfiz konularında hükümler de barındırmaktadır. Bu nedenle Sözleşme, âkit devletler bakımından bütüncül bir sistem kurmaktadır. Çocuğun korunması ve velayet konularında getirdiği bu bütüncül sistem yanında, Avrupa Birliği (AB) ile 2013 yılında başlatılan Vize Serbestisi Diyaloğu çerçevesinde Sözleşme'nin, ülkemizce hayata geçirilmesi beklenen yasal düzenlemelerden olduğu da ifade edilmiştir. Bu husus, konunun önemi politik bakımdan da arttırmaktadır.

Çalışmamızda çocukların korunmasına ve velayete ilişkin olarak 1996 Lahey Velayet Sözleşmesi'yle tamamlanan sistem, genel bir yapıda ortaya konularak, Türk hukukuna etkileri tartışılacaktır. Gerekli görülen noktalarda genel tartışmalar detaylandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler

1996 Lahey Velayet Sözleşmesi, Velayet, Kanunlar İhtilâfı, Tanıma-Tenfiz, Milletlerarası Yetki.

Abstract

Turkey has adopted several international conventions regarding protection of children and custody in cross-border legal disputes. In 2017, a new one has been added to the list: Convention of 19th October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children.

(*) Makalenin editörlüğe gönderildiği tarih: 16.08.2019. Birinci hakeme sevk tarihi: 16.08.2019. Raporun birinci hakemden dönüş tarihi: 02.09.2019. İkinci hakeme sevk tarihi: 21.11.2019. Raporun ikinci hakemden dönüş tarihi: 05.12.2019.

(**) Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı,
E-mail: ak_altiparmak@anadolu.edu.tr,
Orcid Id: <http://orcid.org/0000-0003-3593-4543>.

1996 Hague Convention on Parental Responsibility is agreed upon in light of the need for a revision of the 1961 Hague Convention Concerning Protection of Infants for its' broader application. The Convention has created an integrated system for the contracting states by bringing rules on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement and cooperation. As well as building a unitary system for contracting states, it has been stated that The 1996 Convention is of high importance due to ongoing Visa Free Dialogue between Turkey and the EU which has started in 2013. This also, increase the politic importance of the subject.

In this study, the integrated system of the 1996 Convention on Children's Rights and Parental Responsibility and its' possible affects on Turkish law will be examined. The explanations will be detailed where it is considered necessary.

Keywords

1996 Hague Convention on the Protection of Children, Parental Responsibility, Conflict of Laws, Recognition-Enforcement, International Jurisdiction.

1. GENEL OLARAK TÜRK HUKUKUNDA VELAYETE UYGULANACAK HUKUK

A. Velayete Uygulanacak Hukuka İlişkin MÖHUK Düzenlemeleri

Yabancı unsur taşıyan velayet uyuşmazlıklarına uygulanacak hukuk, 2675 sayılı mülga Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un¹ (MÖHUK) 19 ve 20. maddelerinde düzenlenmiştir. Velayet başlığını taşıyan m. 19'a göre "Velayet, nesebi düzenleyen hukuka tabidir." Buna göre velayet, çocuk evlilik içinde doğmuşsa evlenmenin genel hükümlerinin tabi olduğu hukuka (m. 15), çocuk evlilik dışında doğmuşsa nesebin veya nesebin düzeltilmesinin tabi olduğu hukuka (m. 16-17), çocuk evlat edinilmişse evlatlık ilişkisini düzenleyen hukuka göre belirlenecektir.² Bir boşanma durumunda velayete uygulanacak hukuk ise ayrıca düzenlenmiştir. "Boşanmada velayet" başlığını taşıyan m. 20'ye göre, "Boşanmada velayet ve velayete ilişkin sorunlar hakkında boşanmanın tabi olduğu hukuk uygulanır." Görüldüğü gibi mülga kanunda boşanmada velayete uygulanacak hukuk, diğer durumlardan ayrı düzenlenmiş ve evlilik içinde ve dışında doğan çocukların nesebi, mülga Medeni Kanun'un da etkisiyle, farklı rejimlere tabi tutulmuştur.

5718 sayılı MÖHUK'ta³ velayetin, evlilik içinde veya dışında doğan çocuklar bakımından ayrı düzenlenmesine son verilmiştir.⁴ Bunun yerine soybağının hükümleri başlıklı ayrı bir düzenleme getirilerek, soybağının hükümleri soyba-

¹ R.G. 22.05.1982/17701.

² Günseli Öztekin Gelgel, *Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, S. 8, Güz 2005/2, 119-148, s. 120, Burak Huysal, *Devletler Özel Hukukunda Velayet*, Legal Yayınevi, 2005, s. 109 vd.

³ R.G. 12.12.2007/26728.

⁴ Konunun eleştirisi için bkz.: Huysal, a.g.e.; s. 112, 168 vd.

ğını kuran hukuka tabi tutulmuştur. Kanun'un gerekçesinde, velayetin de soybağının hükümlerinden olduğu, bu nedenle mülga kanundaki m. 19 düzenlemesinin kaldırıldığı ifade edilmiştir.⁵

5718 sayılı Kanun'da yabancılık unsuru taşıyan velayet uyuşmazlıklarına uygulanacak hukuk, "soybağının hükümleri" başlığını taşıyan m. 17'ye göre tespit edilecektir.⁶ Madde ifadesi şu şekildedir "Soybağının hükümleri, soybağını kuran hukuka tâbidir. Ancak ana, baba ve çocuğun müşterek millî hukuku bulunuyorsa, soybağının hükümlerine o hukuk, bulunmadığı takdirde müşterek mutad mesken hukuku uygulanır." Görüldüğü gibi bu maddeye göre soybağının hükümleri soybağını kuran hukuka tabi tutulduğundan, velayet de bu hukuka tabi olacaktır.⁷ Soybağını kuran hukuku gösteren m. 16'ya göre, "Soybağının kuruluşu, çocuğun doğum anındaki millî hukukuna, kurulamaması hâlinde çocuğun mutad meskeni hukukuna tâbidir. Soybağı bu hukuklara göre kurulamıyorsa, ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki millî hukuklarına, bunlara göre kurulamaması hâlinde ana ve babanın, çocuğun doğumu anındaki müşterek mutad mesken hukukuna, buna göre de kurulamıyorsa, çocuğun doğum yeri hukukuna tâbi olarak kurulur."

⁵ . 5718 sayılı MÖHUK'un Genel Gerekçesi ve Madde Gerekçeleri için bkz.: Bilgin Tiryakioğlu/Mesut Aygün/Esin Küçük, *Türk Uluslararası Özel Hukuk Mevzuatı*, 11. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 73 vd.

⁶ Cemal Şanlı/ Emre Esen/İnci Ataman Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 6. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 153; Ergin Nomer, *Devletler Hususî Hukuku*, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2017, s. 280; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 4. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2017, s. 317; Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016, s. 265; Gülören Tekinalp/Ayfer Uyanık, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 12. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016, s. 168.

⁷ Mülga Kanun'da velayet, nesebi (soybağını) kuran hukuka tabi tutulmuştur. Bu da halin şartlarına göre evliliğin genel hükümlerinin tabi olduğu hukuk, nesebin kurulmasının veya düzeltilmesinin tabi olduğu hukuk, evlat edinme ilişkisini düzenleyen hukuk olabilmekteydi. Ancak işaret edilen bu bağlama kurallarına göre soybağının kurulamaması ihtimali her zaman geçerliydi. Örneğin evlilik birliği içinde doğmuş bir çocuğun velayetini düşünelim. Burada m. 19 gereği velayet nesebi düzenleyen hukuka tabi tutulduğundan ve evlilik birliğinde nesebi düzenleyen m. 15'e gidilecek, bu da bizi evliliğin genel hükümlerine yönlendirecektir. Evliliğin genel hükümlerinde gösterilen basamaklı bağlama kuralında tarafların müşterek ikametgâhı bulunduğunu ve bu hukukun uygulanacağını varsayalım. Bu hukuka göre soybağının kurulamaması durumunda ne olacaktır? Velayet hakkı hangi hukuka göre tesis edilecektir? Buna karşılık 5718 sayılı Kanun'da soybağının kurulmasıyla soybağının hükümleri, ayrı olarak düzenlenmiştir. Kanun, m. 16'da getirdiği basamaklı bağlama kuralıyla soybağının geçerli olarak kurulmasını hedeflemiştir. İlgili maddenin gerekçesinde, kuralın düzenlenmesinde göz önünde tutulan temel hususun çocuğun menfaati olduğu ifade edilmiştir. Burada milletlerarası özel hukukta genel olarak benimsenen yaklaşımın aksine, olayla en sıkı ilişkili hukukun uygulanması yani milletlerarası özel hukuk adaleti değil; maddi hukuk adaleti gözetilmiştir. Kanun koyucunun bu tercihi sonucu, çocuğun menfaati gözetilerek her durumda soybağının kurulması sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak aile içi ilişkilerde uygulanan hukukta bütünlük sağlanması amacıyla, ailenin müşterek bir hukukun bulunması durumunda bu hukukun öncelikle uygulanacağı da m. 17'de ifade edilmiştir. Bkz.: Tekinalp/Uyanık, a.g.e., 176 vd. Milletlerarası özel hukuk adaletiyle ilgili bkz.: Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 34.

5718 sayılı MÖHUK'ta velayete uygulanacak hukuk, genel olarak m. 17'ye göre tespit edilse de, boşanma ve evlat edinme durumları bakımından ayrı düzenlemelere gidilmiştir. Boşanmada velayet m. 14/3 ile boşanmaya uygulanacak hukuka (m. 14/1) tabi tutulmuştur. Buna göre boşanma durumunda velayete eşlerin müşterek milli hukuku, taraflar ayrı vatandaşlıkta iseler müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı halde Türk hukuku uygulanır.⁸ Evliliğin boşanma kararı ile son bulması halinde çocukların velayetinin kime verileceği, bu konuda aranan şartlar, velayet hakkının kapsamı, kişisel ilişki kurma ve diğer eşin hakları konusunda, boşanmada yetkili olan hukuk uygulanacaktır.⁹ Bu düzenleme ile mülga kanunda boşanmada velayete uygulanacak hükmün (m. 20) sistematik açıdan doğru yere konulduğu doktrinde ifade edilmiştir.¹⁰

Evlat edinme ilişkisinde velayet ise evlat edinmenin hükümlerinden kabul edilmiştir.¹¹ Evlat edinmeye uygulanacak hukuku gösteren m. 18'in 3'üncü fıkrasında evlat edinmenin doğuracağı hukuki sonuçlar hakkında; evlat edinenin milli hukuku, eşler birlikte evlat edinmişlerse; evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuk yetkili kılınmıştır. Velayete uygulanacak hukuk da bu hükmeye göre tespit edilecektir.

B. Velayet Konusunda Türkiye'nin Taraf Olduğu Sözleşmeler

Yabancılık unsuru barındıran velayet uyuşmazlıklarında MÖHUK m. 1/2 hükmü gereğince Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşma hükümleri öncelikle uygulanır. Türkiye'nin taraf olduğu velayete ilişkin sözleşmeler;¹²

- 1961 Tarihli Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Hukuka Dair Lahey Sözleşmesi,¹³
- 1980 tarihli Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi,¹⁴

⁸ Nomer, a.g.e., s. 263; Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 248; Tekinalp/Uyanık, s. 168.

⁹ Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 248.

¹⁰ Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 248.

¹¹ Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 265-289.

¹² Türkiye Cumhuriyeti velayet konusunda pek çok sözleşmeye taraftır. Ancak bu sözleşmeler çoğunlukla velayet kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkindir. Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, a.g.e., s. 154.

¹³ RG. 21.02.1983-17966.

¹⁴ RG. 02.11.1999-23864. Sözleşme'ye ilişkin yargı kararları ve uygulamadan örnekler için bkz.: İknur Altuntaş, *Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi*, Ankara, Bilge Yayınevi, 2006; Özel Hukuk Meselelerinde Adli İşbirliği Çalıştayı *1980 Tarihli Lahey Çocuk Kaçırma Sözleşmesi ve Uygulaması Semineri*, 22-13 Şubat Ankara, http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/yayinlarimiz/lahey_cocuksemineri.pdf (27.07.2019). Sözleşmeye-

- 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmaların Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi,¹⁵
- 2003 tarihli Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi,¹⁶
- 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi¹⁷

1961 tarihli Küçüklerin Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi, Türkiye’de 1983 yılından bu yana yürürlüktedir. Bu sözleşme, yabancı unsurlu velayete uygulanacak hukuk yanında, bu konuda yetkili makamları da belirlemektedir.¹⁸ Sözleşmeye göre çocuğun velayeti hakkında karar vermeye yetkili makam çocuğun mutad meskeni makamlarıdır. Yine bu konuda uygulanacak hukuk, küçüğün (*infant*) mutad meskeni hukukudur. Küçüğün şahsı ve mallarına ilişkin koruma tedbirlerini de (m. 1) mutad meskeni makamları alabilir ve bu konuda da mutad mesken hukuku uygulanır.

1961 Sözleşmesi’nin uygulandığı dönemde, yabancı idari makamların verdiği velayet kararlarının MÖHUK’a göre tenfizi mümkün olmadığından ve mahkemelerin tenfiz etmediği velayet kararlarında (tenfizde içeriğe girme yasağı nedeniyle velayetin yeniden tesisine ilişkin bir kararın verilmesi mümkün olmadığından) çocuğun durumu Türk hukukunda belirsiz kalmaktaydı. Bu nedenlerle Sözleşme kendinden beklenen işlevini gerçekleştiriyor ve Türk uygulamasında güçlükler doğuruyordu.¹⁹ Bu zorluklar ise 1980 tarihli Velayete İlişkin Avrupa Sözleşmesi ile aşılmıştır.²⁰ 1997 tarihinde imzalanan Velayete

le ilgili detaylı bilgi için ayrıca bkz.: Rhona Schuz, *The Hague Child Abduction Convention*, Oxford, Hart Publishing, 2013; Faruk Kerem Giray, *Milletlerarası Özel Hukukta Kaçırılan ve Alınan Çocukların İadesi*, İstanbul, Beta Yayınevi, 2010; Bahadır Erdem, *Türk Hukukunda Uluslararası Çocuk Kaçırma ve Uygulamaları*, MHB, C. 35, S. 2, 147-171.

¹⁵ RG. 15.05.2000-23965. Sözleşme’nin uygulanmasında Yargıtay yaklaşımıyla ilgili olarak bkz.: Ömer Uğur Gençcan, *Velayet Hukuku, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar*, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s. 629-678.

¹⁶ RG. 17.11.2011-28155. Bunlar yanında çocukların şahıs ve malvarlığının korunmasına ilişkin olarak Türkiye, Çocukların Korunması ve Uluslararası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine İlişkin 1993 tarihli Sözleşmeye de taraftır. Yine 1989 BM Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğun üstün yararının gözetilmesinde temel ilkeleri belirleyen en önemli metinlerden birisidir. (R.G. 27.1.1995-22184) Nitekim Yargıtay’ın velayetle ilgili pek çok kararında bu sözleşmenin “çocuğun üstün yararını” düzenleyen 3’üncü maddesine atıfta bulunulduğu görülecektir. Örnek olarak bkz.: Yarg. 2. H.D., E. 2016/17842 K. 2016/13832 T. 17.10.2016; Yarg. 2. H.D., E. 2016/10241 K. 2016/12086 T. 21.6.2016.

¹⁷ RG. 22.05.2016-29719

¹⁸ Öztekin Gelgel, a.g.m., s. 123.

¹⁹ Öztekin Gelgel, a.g.m., s. 123.

²⁰ Öztekin Gelgel, a.g.m., s. 124.

İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 1999'da Türkiye bakımından yürürlüğe girmiştir.²¹ Bu sözleşme, taraf devletlerin yetkili makamları tarafından alınan velayete ilişkin kararların, tanınması ve tenfizinde kolaylık sağlayarak, 1961 Sözleşmesi'ne işlerlik kazandırmıştır.²² 1961 Lahey Sözleşmesi'ne göre alınan kararların, Avrupa Sözleşmesi'ne göre tanınıp, tenfiz edilmesi öngörülmüştür. Sözleşme, taraf ülkelerin merkezî makamları aracılığıyla velayet ve kişisel ilişki kurma haklarını koruyarak, haksız şekilde yeri değiştirilen çocukların nerede olduğunun bulunması ve velayetin tesis edilmesinde merkezi makamlar aracılığıyla hızlı, ücretsiz ve kolay yardım sunulmasını amaçlamaktadır.²³ Her ne kadar tenfiz prosedürünü hızlandırsa da, tenfize ilişkin karışık şartlar taşınması nedeniyle bu sözleşme de çok fazla talep görmemiştir.²⁴

Türkiye son olarak Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı'nın velayete ilişkin en kapsamlı düzenlemesi olan Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Sözleşme 1 Şubat 2017 itibarıyla Türkiye açısından yürürlük kazanmıştır.²⁵ Böylece bu tarihten itibaren 1961 Sözleşmesi'nin uygulanması sona ermiştir denilebilir.²⁶ Velayete ve çocukların korunmasına ilişkin Lahey Milletlerarası Özel Hukuk Teşkilatının en kapsamlı düzenlemesi olan bu sözleşme, 46 taraf ülkeyle geniş bir uygulama alanına sahiptir.²⁷

²¹ Kabul kanunu için bkz.: R.G. 8.8.1999- 23780. 105 No.lu Avrupa Velayet Sözleşmesi 1980 yılında Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılmıştır. Sözleşmeyle ilgili detaylı bilgi için bkz.: Council of Europe, Conventions, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/105> (23.07.2019).

²² Öztekin Gelgel, a.g.m., s. 124.

²³ Council of Europe, Conventions: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/105> (02.08.2019).

²⁴ Öztekin Gelgel, a.g.m., s. 126.

²⁵ HCCH, <https://www.hcch.net/en/news-archive/details/?varevent=538> (01.08.2019). Sözleşmenin Türkçe metni için bkz.: T.C. Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/lahey/turkce_lah34.pdf (02.08.2019).

²⁶ 1961 ve 1996 Sözleşmesi'ne taraf olan devletler arasında 1996 tarihli Sözleşme uygulanacaktır. 1961 Sözleşmesi'ne taraf olup, 1996 Sözleşmesi'ne taraf olmayan tek devlet Çin Halk Cumhuriyeti Macau Özerk Bölgesidir. Bu nedenle Türkiye bakımından 1961 Sözleşmesi, yalnızca Macau Özerk Bölgesi için uygulanacaktır. Ulusu Karataş, a.g.m., s. 913.

²⁷ HCCH, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (01.08.2019).

2. 1996 VELAYET SORUMLULUĞU VE ÇOCUKLARIN KORUNMASI HAKKINDA TEDBİRLER YÖNÜNDEN YETKİ, UYGULANACAK HUKUK, TANIMA, TENFİZ VE İŞBİRLİĞİNE DAİR LAHEY SÖZLEŞMESİ

A. Genel Bilgiler

a. Sözleşmenin Hazırlanışı

Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi, bu meselelerin çözümünde önceki iki Lahey düzenlemesinin²⁸ eksiklerini göz önüne alarak hazırlanan²⁹ ve 5 Ekim 1961 Tarihli Küçüklerin Korunmasında Makamların Yetkisine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme'nin³⁰ yerine getirilen son düzenlemedir.³¹ Peki, velayete ilişkin olarak hâlihazırda 1961 Lahey Sözleşmesi yürürlükteyken neden bu yeni düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur? 1980 ve 1993 tarihli sözleşmelere çok sayıda ülke taraf olmuş³² ve böylece geniş bir sahada tatbik edilmişlerdir. 1961 Sözleşmesi ise beklenen ilgiyi görmemiştir.³³ 1961 Sözleşmesi'nin Kıta Avrupası devletleri dışındaki ülkeler için cazip hale getirilerek, daha geniş bir sahada uygulanması amacıyla yeniden ele alınması gündeme gelmiştir. Bununla birlikte 1961 Sözleşmesi'ndeki eksiklik ve yorum farklılıklarının giderilmesi de hedeflenmiştir.³⁴

Sözleşmenin hazırlanması için oluşturulan özel komisyon dört kez toplanmış, devamında düzenlenen diplomatik konferansa ise otuz beşi teşkilat üyesi

²⁸ Bunlar, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair 1980 tarihli Sözleşme ile Çocukların Korunması ve Uluslararası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine İlişkin 1993 tarihli Sözleşme'dir. Türkiye, her iki sözleşmeye de taraftır.

²⁹ Sözleşmeyle ilgili hazırlık çalışmalarının ve detaylı açıklamaların yer aldığı rapor için bkz.: Paul Lagarde, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* by Paul Lagarde (*Lagarde Raporu*), <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2943> (01.08.2019).

³⁰ Dorothea Van Iterson, *The New Hague Convention on the Protection of Children: A View from the Netherlands*, *Uniform Law Review*, 2 (3), 1997, 474-486, s. 474.

³¹ Peter Nygh, *The New Hague Child Protection Convention*, *International Journal of Law, Policy and the Family* 11, 1997, 344-359, s. 344; Linda Silberman, *The 1996 Hague Convention on the Protection of Children: Should the United States Join?*, *Family Law Quarterly*, Vol. 34, No. 2, 2000, 239-270, s. 243.

³² 1980 Çocuk Kaçırma Sözleşmesine 97 ülke, 1993 Uluslararası Evlat Edinme Sözleşmesine 98 ülke taraftır. Taraf ülkeler için bkz.: HCCH, *Conventions*, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions> (01.08.2019).

³³ 1996 Sözleşmesi'nin düzenlendiği tarihlerde 1961 Sözleşmesi'ne taraf devlet sayısı yalnızca 11'dir. Bkz.: *Lagarde Raporu*, s. 541.

³⁴ Van Iterson, a.g.m., s. 474; Bilgin Tiryakioğlu, *Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin Önlemler Hakkında Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme* (La Haye 19 Ekim 1996), Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul, 1999, s. 382 vd.

olmak üzere, toplam elli devlet katılmıştır.³⁵ Devletler yanında, pek çok hükümet dışı örgüt de çalışmalara katılmıştır.³⁶

1980 ve 1993 tarihli Lahey Konvansiyonlarının aksine 1996 Konvansiyonu'nun konusunu ilk bakışta net olarak anlamak mümkün değildir. Hazırlık çalışmaları sırasında delegeler daha net ve kısa bir isim olarak “Çocukların Korunması” ismini önerse de; 1993 Konvansiyonu'yla karışıklık olabileceği ve bu ismin maddi hukuka dair bir içerik çağrıştırabileceği gerekçeleriyle, bu talep kabul edilmemiştir.³⁷ Bunun yerine, sözleşmedeki dört ana bölümü tamamını sayan mevcut başlık tercih edilmiştir: “Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 tarihli Lahey Konvansiyonu”.

1996 Sözleşmesi çocukların korunmasına ilişkin daha fazla adli ve idari önlem içermesi yanında, velayet yükümlülüğüne, çocuğun malvarlığının korunmasına ilişkin hükümler de barındırması nedeniyle, önceki metinlerden daha geniş kapsamlıdır.³⁸ Bu Sözleşme'nin hazırlanmasındaki önemli iki zorluk, Sözleşmeyle sağlanan koruyucu önlemlerin çok çeşitli olması ve önceki sözleşmelerle koordinasyonun sağlanması ihtiyacı olmuştur.³⁹

Günümüzde Sözleşmeye 46 devlet taraftır. Türk Devleti 7 Ekim 2016'da Sözleşmeyi imzalamış ve Sözleşme 1 Şubat 2017'de Türkiye bakımından yürürlüğe girmiştir.⁴⁰ Sözleşmeye Katılmanın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Gereğesinde 1996 Sözleşmesinin Avrupa Birliği (AB) ile 2013 yılında başlatılan Vize Serbestisi Diyaloğu çerçevesinde ülkemizce hayata geçirilmesi beklenen yasal düzenlemelerden birisi olduğu ifade edilmiştir.

b. Kapsam ve Uygulama Alanı

1996 Sözleşmesi, çocuğun korunması ve velayete ilişkin konularda, yetki, uygulanacak hukuk, tanıma-tenfiz ve bu konularda taraf ülkeler arası işbirliğini düzenlenmektedir. Sözleşmenin konusu, temelde çocukların korunması amacını gerçekleştirmek için çocukların kişiliği ve malvarlığının korunmasına yönelik tedbirlerin, tüm üye devletlerde tanınması ve tenfizini sağlamak ve sözleşmeciyi

³⁵ Van Iterson, a.g.m., s. 474.

³⁶ Van Iterson, a.g.m., s. 475.

³⁷ Nigel Lowe, *International Developments The 1996 Hague Convention on the Protection of Children- A Fresh Appraisal*, *Child and Family Law Quarterly*, Vol. 14 No. 2, 2002, 191-206, s. 192-193; *Lagarde Raporu*, s. 543.

³⁸ *Lagarde Raporu*, s. 1.

³⁹ Van Iterson, a.g.m., s. 475.

⁴⁰ Bkz.: HCCH, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (01.08.2019)

devletlerin yetkili makamları arasında gerekli işbirliğini sağlamak şeklinde özetlenebilir.⁴¹

Birinci maddeye göre Sözleşme'nin amaçları ve kapsadığı konular şunlardır:⁴²

- Hangi devlet makamlarının çocuğun korunmasına yönelik tedbirleri almaya yetkili olduğunu belirlemek,
- Söz konusu makamların yetkilerini kullanırken uygulayacağı hukuku belirlemek,
- Velayet sorumluluğuna uygulanacak hukuku belirlemek,
- Tüm âkit devletlerde bu tür koruma tedbirlerinin tanınmasını ve tenfizini sağlamak,
- Sözleşmenin amaçlarını gerçekleştirmek için âkit devlet makamları arasında gereken işbirliğini oluşturmak.

Genel bir bakışla 1996 Sözleşmesi; çocuğun korunmasına ilişkin önlemleri alacak devletin belirlenmesi için yeknesak kurallar getirmektedir.⁴³ Çelişen kararların alınmasını önleyen bu kurallara göre, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu ülke makamları, çocuğun korunmasına ilişkin önlemleri almakla yükümlüdür. Bunun yanında çocuğun bulunduğu ülkenin acil ve önleyici koruma tedbirlerini almasına izin verilmiştir. Sözleşme, çocuğun korunmasına ilişkin tedbirlere hangi devletin hukukunun uygulanacağını belirler ve bir üye devlette alınan tedbirlerin diğer bütün üye devletlerde de tanınmasını ve tenfizini sağlar. Buna ek olarak Sözleşme'nin işbirliğine ilişkin hükümleri, üye devletlerin (çocuğun korunmasıyla ilgili) idari makamları arasındaki bilgi alışverişi ve gerekli düzeydeki işbirliği için temel bir çerçeve sağlar.⁴⁴

Sözleşmenin, çocukların doğumundan 18 yaşına ulaşana kadar uygulanacağı m. 2'de düzenlenmiştir. Bu hüküm, üç hususa dikkat edilmesini gerektirir:⁴⁵

- Sözleşme henüz doğmamış çocuklara (cenine) uygulanmaz.⁴⁶

⁴¹ Lowe, a.g.m., s. 193.

⁴² Van Iterson, a.g.m., s. 476.

⁴³ *Lagarde Raporu*, s. 2.

⁴⁴ *Lagarde Raporu*, s. 3.

⁴⁵ Lowe, a.g.m., s. 194.

⁴⁶ *Lagarde Raporu*, par. 15, Ulusu Karataş, a.g.m., s. 916. Henüz doğmamış çocukların da kapsama alınmasına ilişkin taleplere rağmen cenin, Sözleşme kapsamı dışında tutulmuştur. Bunda hamileliğin iradî olarak sonlandırılması (kürtaj vb.) hakkındaki mevcut hukuki ve etik tartışmalar

- Lahey Çocuk Kaçırma Sözleşmesi'nde çocuk 16 yaşına ulaşana kadar uygulama söz konusuysen, bu Sözleşme'de yaş sınırı 18'dir.
- Sözleşme, çocuklara 18 yaşına kadar uygulanabildiğini belirtmekle birlikte, taraf devletler bakımından erginlik yaşının ne olduğunu tespit etmez.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise; Sözleşme kapsamında kabul edilen 18 yaşından küçük bir çocuğun millî hukuklara göre "ergin kılınması" halidir. Örneğin, Türk hukukuna göre evlenmeyle ergin kılınmış 17 yaşındaki bir çocuk, Sözleşme'nin konusu olabilecek midir? Sözleşme'yle ilgili açıklamalara bakıldığında, 18 yaş sınırının bilinçli bir tercih olduğu ve erginliğin, Sözleşme'nin uygulanmasında kriter kabul edilmediği görülmektedir.⁴⁷ Bu nedenle millî hukuklara göre farklı nedenlerle ergin kılınmış çocuklar bakımından Sözleşme yine de uygulama alanı bulacaktır.⁴⁸

Çocukların korunmasına ilişkin önceki sözleşmelere bakıldığında yer bakımından uygulama alanında karşılaşılan genel yaklaşım bu Sözleşme'de terk edilmiştir. Önceki düzenlemelerde sözleşmenin uygulama alanı bulabilmesi için çocuğun mutad meskeninin âkit devlette yer alması şartı aranırken, 1996 Lahey Sözleşmesi'nde böyle bir sınırlama getirilmemiştir.⁴⁹ Bu nedenle örneğin Sözleşme'ye taraf olmayan devlet vatandaşı bir çocukla ilgili koruma tedbirlerinin alınmasında Türk mahkemeleri, 1996 Sözleşmesi'ni uygulamakta serbesttir. Ancak mutad meskeni âkit bir devlette bulunan çocukla ilgili alınacak koruma tedbirleri söz konusu olduğunda Türk mahkemeleri, âkit devlet olarak, Sözleşme'yi uygulamakla yükümlüdür. Örnek vermek gerekirse, mutad meskeni Almanya'da bulunan çocukla ilgili olarak koruma tedbirlerini alma konusunda Türk mahkemesi, yetkisini 1996 Sözleşmesi'ne göre tesis edecek, uygulanacak hukuk ve tanıma tenfiz konularında yine 1996 Sözleşmesi'ni uygulayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, çocuğun vatandaşlığının Sözleşme'nin uygulanması noktasında önem arz etmemesidir.

karşısında bir pozisyon almak istenmemesi gerekçe olarak gösterilmiştir. Devletlerin kendi hukuklarına göre ceninin haklarının korunmasıyla ilgili önlemleri almakta ve diğer devletlerin de bunları tanımakta serbest olduğu Raporda ifade edilmiştir. Böylelikle tüm devletler bakımından ceninin haklarını tanımak yönünde zorlayıcı bir tavır almaktansa; ceninin haklarını kabul eden devletlerin, kendi yaklaşımlarını uygulamasına olanak tanınarak, daha itidalli bir çözüm benimsendiği savunulmuştur.

⁴⁷ *Lagarde Raporu*, par. 16, s. 545. Ancak bununla birlikte yetkili devlet makamları, ehliyeteye uygulanacak hukuka göre çocuğun ergin olduğuna hükmettiğinde, koruma tedbirlerine gerek olmadığına karar verebilir. Bu durum maddi hukuklarla ilgilidir ve Sözleşme kapsamında değildir. Bu bakımdan ergin kılınmış çocukla ilgili koruma tedbirine yerel makamlarca gerek görülmedikçe Sözleşme, uygulama alanı bulamayacaktır.

⁴⁸ Aksi yöndeki görüş için bkz.: Giray, a.g.e., s. 250-251.

⁴⁹ *Lagarde Raporu*, par. 17; Ulusu Karataş, a.g.m., s. 917.

Çocuğun korunmasına yönelik tedbirlerden ne anlaşılması gerektiği ise m. 3'te düzenlenmiştir. Buna göre velayet sorumluluğuna ilişkin konular, çocuğun kişiliğinin korunmasına yönelik haklar dâhil olmak üzere velayet hakkı, çocuğun yerleşim yerini belirleme hakkı yanı sıra çocuğun belirli bir süre için mutad meskeninden başka bir yere götürülmesi hakkını da içeren erişim hakları, vasilik kayımlık ve benzeri kurumlar, çocuğun korunması önlemlerini alacak olan veya çocuğu temsil eden veya yardımcı olan kişi ya da kurumun belirlenmesi ve bunların işlevleri, çocuğun koruyucu aile yanına veya bir bakım kurumuna yerleştirilmesi ya da bakımının İslam hukukundaki *kafala* (kefalet, sponsorluk)⁵⁰ veya benzer bir kurum tarafından sağlanması, çocuğun bakımını gerçekleştiren kişinin yetkili kamu kurumunca denetlenmesi, çocuğun mallarının idaresi, korunması veya elden çıkarılması gibi konular m. 1'de bahsedilen tedbirler kapsamında sayılmıştır. 1961 Sözleşmesi'nde "koruma tedbirleri" tanımlanmamışken 1996 Sözleşmesinde bu şekilde bir örnekleme yapılmıştır.⁵¹

Sözleşmenin kapsam dışında bıraktığı konular ise m. 4'te tahdidi (*exhaustive*) olarak sayılmıştır.⁵² Sözleşme, ebeveyn çocuk ilişkisinin kurulması veya böyle bir ilişkiye itiraz edilmesini, genel anlamda evlat edinmeyi,⁵³ çocuğun adı ve önadlarını, çocuğun velayetten çıkarılmasını,⁵⁴ nafaka yükümlülüklerini,⁵⁵ tröst ve mirası, sosyal güvenlik konularını, eğitim ve sağlık konularındaki genel nitelikli kamu tedbirlerini, çocukların işlediği cezai suçlar sonucu alınan tedbirleri, iltica hakkı ve göç konularındaki kararları kapsam dışında bırakmıştır.

⁵⁰ İslam hukukunda çocuğun hakları ve kefalet hakkında detaylı bilgi için bkz.: Kamran Hashemi, *Religious Legal Traditions, Muslim States and the Convention on the Rights of the Child: An Essay on the Relevant UN Documentation*, Human Rights Quarterly, Vol. 29, No. 1 (Feb., 2007), pp. 194-227; TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (08.08.2019).

⁵¹ Lowe, a.g.m., s. 194. Bu şekilde örnekleme yapıldığının bir sebebi de Sözleşme görüşmeleri sırasındaki taleplerdir. Sözleşmeye taraf olmayan devletlerin delegeleri, milli hukuklardaki farklılıklar da göz önüne alındığında, fikir vermesi açısından koruma tedbirlerinin örneklendirilmesini özellikle talep etmiştir. Bkz.: *Lagarde Raporu*, par. 18.

⁵² *Lagarde Raporu*, par. 26.

⁵³ Evlat edinme kararları, evlat edinmeye hazırlık niteliğindeki tedbirler veya evlat edinmenin iptali veya feshine ilişkin konular.

⁵⁴ Bu durum özellikle 18 yaşından küçük çocuğun ergin kılınması durumlarında önem arz eder. Bkz.: *Lagarde Raporu*, par. 30.

⁵⁵ Nafakaya uygulanacak hukuk ile ilgili olarak Türkiye'nin taraf olduğu Lahey düzenlemeleri ve detaylı bilgi için bkz.: Mesut Aygün, *Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem*, Ankara, 2017. Nafakaya uygulanacak hukuk konusunda ayrıca bkz.: Mesut Aygün, *Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli Lahey Protokolü, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu* (Ed.: Bilgin Tiryakioğlu/Mesut Aygün, Ali Önal, Ayşe Kübra Altıparmak, Cansu Kaya), Ankara, 2016.

Görüldüğü gibi Sözleşme, çocukların korunmasına yönelik tedbirlerin ne olabileceğini örneklendirmiş, kapsam dışı konuların da neler olduğunu sayarak uygulama alanını başarılı bir şekilde belirlemiştir. Bununla birlikte, doktrinde taraf devletlerin m. 55'e göre çekince ileri sürme yetkisinin doğurabileceği sınırlara da dikkat çekilmiştir.^{56,57}

B. Sözleşmenin İçeriği

a. Yetki

Sözleşme, yetki konusunu II. Bölüm'de m. 5-14 arasında düzenlemiştir. Genel olarak bakıldığında, Sözleşme'nin getirdiği yetki düzenlemeleriyle çocuğun korunması bakımından tek bir mahkemenin yetkilendirilmesi amaçlanmıştır ancak istisnai durumlarda talî veya geçici yetkili mahkemeler de tayin edilmiştir.⁵⁸ Genel yetki kuralının yer aldığı 5. madde ifadesine göre çocuğun kişiliğinin veya mallarının korunmasına yönelik tedbirlerin alınmasında çocuğun mutad meskeni devleti adli veya idari makamları yetkilidir. Bu genel düzenlemeye karşın, doktrinde haksız yer değiştirme durumunda çocukla ilişki kurulması veya velayete karar verecek mahkemenin yetkisi hakkında daha fazla hükme gerek olup olmadığı konusunda tartışmalar vardır.⁵⁹

Çocuğun mutad meskeninin değişmesi durumunda m. 5/2 ifadesine göre, yeni mutad meskenin bulunduğu üye devlet makamları yetkili olacaktır. Çocuğun haksız olarak başka bir devlete götürülmesi halinde geri dönüşü acilen sağlanamayabilir. Bu halde yetkili makam henüz bir karar almamışken, çocuğun mutad meskeni kaçırıldığı, alıkonulduğu devlet lehine değişebilir.⁶⁰ Bu tip durumlar bakımından m. 5 düzenlemesi sıkıntılar doğurmaktadır. İlgili hüküm Çocuk Kaçırma Sözleşmesi m. 16 ile birlikte dikkate alındığında, çocuğun mutad meskeninin kaçırıldığı devlet olması ve çocuğun iade edilmemesine karar

⁵⁶ Lowe, a.g.m., s. 195.

⁵⁷ *Madde 55 (1)* 60. madde uyarınca Âkit devlet;

a) ülkesinde bulunan çocuğun mülkiyetinin korunmasına yönelik önlemler almak üzere makamlarının yargı yetkisine çekince getirebilir;

b) söz konusu mülkiyete ilişkin makamlarının aldığı her türlü önlemle uyumsuz olduğu sürece her türlü velayet sorumluluğunu veya önlemi tanımama hakkını saklı tutabilir.

(2) Çekince, bazı mülkiyet kategorileri ile sınırlı olabilir

Âkit devletlerin ileri sürdüğü çekinceler Lahey Milletlerarası Özel Hukuk Teşkilatı'nın web sayfasında yer alan statü tablosundaki son sütunda görülebilir. Detaylı bilgi için bkz.: HCCH, Conventions, Status table, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (25.07.2019).

⁵⁸ Lowe, a.g.m., s. 195.

⁵⁹ Van Iterson, a.g.m., s. 477.

⁶⁰ Van Iterson, a.g.m., s. 478.

verilen durumlarda bütün kartlar çocuğu kaçırın ebeveynin elinde toplanmış olacaktır.⁶¹ Ayrıca ilgili devletlerin 1996 Sözleşmesine taraf olmasına rağmen, Çocuk Kaçırma Sözleşmesi'ne taraf olmaması ihtimalinde doğabilecek sıkıntıların da dikkate alınması gerekir.⁶²

Bahsedilen sıkıntının çözülebilmesi için uzun süren tartışmalar ve farklı öneriler sonucunda m. 7 hükmü bu duruma çözüm olarak sunulmuştur. Buna göre çocuğun kaçırılmasından önce mutad meskeninin bulunduğu devlet makamları, çocuğun mutad meskeni değişene kadar, yetkisini koruyacaktır. Çocuğun mutad meskeninin değişmesi durumunda ise bu yeni devlet makamlarının yetkili hale gelebilmesi iki şarttan birisinin gerçekleşmesine bağlıdır:

- Velayet hakkı bulunanların yer değiştirmeye veya alıkonulmaya rıza göstermesi veya,
- Velayet hakkı olan kişi-kurum-kuruluşların, çocuğun nerede olduğuna ilişkin bilgi sahibi olduğunda veya olması gerektiğinden sonra çocuğun en az bir yıl süreyle diğer devlette ikamet etmesi ve bu sürede ilgililerden hiçbir talep olmaması.⁶³

Bu şartlardan birinin sağlanması halinde, çocuğun götürüldüğü devletin makamları Sözleşme'ye göre yetkili kabul edilebilecektir. Ancak ilgili devletlerin her ikisinin de 1996 Sözleşmesi yanında Çocuk Kaçırma Sözleşmesine de taraf olması halinde, m. 50'ye göre Çocuk Kaçırma Sözleşmesi öncelikli olarak uygulanacaktır.

Mülteci çocuklar, ülkesinde çıkan karışıklıklar yüzünden yerlerinden edilmiş çocuklar ve mutad meskeni tespit edilemeyen çocuklar hakkında genel yetkili mahkeme ise, çocukların topraklarında bulunduğu âkit devlet makamlarıdır (m. 6). Mülteci ve sığınmacı çocuklar için bir düzenleme getirilmesi Sözleşme görüşmeleri sırasında Hollanda delegasyonu tarafından sunulan bir öneri olmuş ve mevcut şekilde 6'ncı madde Sözleşme'ye eklenmiştir.⁶⁴

Genel yetkili mahkemeler yanında Sözleşme tâli yetkiye ilişkin düzenlemeler de getirmiştir. Çocuğun vatandaşı olduğu devlet, mallarının bulunduğu devlet, çocuğun ebeveynlerinin boşanma veya ayrılık veya evliliğın iptali için başvurdukları makamların devleti, çocuğun önemli irtibatı bulunan devlet makam-

⁶¹ Van Iterson, a.g.m., s. 478.

⁶² Van Iterson, a.g.m., s. 478.

⁶³ Sözleşme'nin Türkçe çevirisinde 7'nci madde ifadesinin anlaşılma güçlüğü nedeniyle tekrar gözden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁶⁴ Van Iterson, a.g.m., s. 478.

ları; m. 8'e göre tâli yetkili makamlardır. İlgili maddeye göre genel yetkili makamlar, istisnai durumlarda sayılan devlet makamlarının kendini yetkili saymasını talep edebilir⁶⁵ veya durumun değerlendirilmesini erteleyerek tarafları diğer devlet makamı önünde bu tür bir talebi savunmaya davet edebilir. Bu istisnai duruma başvurabilmek için genel yetkiye sahip âkit devlet makamının, çocuğun üstün yararı bakımından bunu gerekli görmesi şartı aranmıştır. Aynı şekilde, sayılan bu makamlar çocuğun mutad meskeni devletinin makamlarından gerekli gördüğü koruma önlemlerini almak için yetkilendirilmeyi talep edebilir veya tarafları, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu âkit devletin makamı önünde bu tür bir talebi sunmaya davet edebilir.⁶⁶ Örneğin mutad meskeni Almanya'da bulunan çocuğun korunmasıyla ilgili tedbirleri alma konusunda genel yetki m. 5 uyarınca Alman makamlarındadır. Ancak çocuğun Türkiye'de bulunan mallarıyla ilgili olarak Türk makamları, gerekli tedbirlerin alınması için (doğrudan veya Alman Merkezî Makamı aracılığıyla) Alman makamlarından yetki talebinde bulunabilir veya tarafları Alman makamlarına bu yönde bir talep sunmaya davet edebilir.⁶⁷

Ebeveynlerin boşanması durumunda boşanmaya-ayrılığa bakan makamın, çocukla ilgili her konuda genel yetkisi bulunan, çocuğun mutad meskeni makamına başvurmasının, süreci uzatıp külfetli hale getireceği ve her bakımdan zor olacağı ifade edilmiştir.⁶⁸ Üstelik pek çok durumda ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili konularda fikir birliği içinde oldukları görülmüştür. Bu nedenle Hollanda delegesinin önerisi ile bu muhtemel soruna çözüm olarak m. 10 düzenlemesi getirilmiştir.⁶⁹ Buna göre; boşanma veya ayrılığa bakan devlet makamları, yar-

⁶⁵ Türk hukukuna yabancı bir kavram olan *forum non conveniens* prensibi bu hükümlerle Sözleşme dâhilinde kabul edilmiş olmaktadır. Anglo-Amerikan hukukunda doğan bu prensip kısaca, mahkemenin dava ile daha yakın irtibatlı ve bu nedenle davayı görmeye daha uygun bir başka devlet mahkemesinin bulunduğunu tespit etmesi halinde, milletlerarası yetkisinden -bu ülke mahkemeleri lehine- feragat etmesini ifade eder. (Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, a.g.e., s. 368 vd.) Anayasa m. 36 hükmü gereğince hiçbir Türk mahkemesinin görev ve yetkisi dahilinde önüne gelen davaya bakmaktan kaçınamayacağı ifade edilmiştir. Bu hükme dayanarak doktrinde Türk mahkemelerinin bu prensibi uygulamayacağı savunulmuştur. (Bu yönde bkz.: Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, a.g.e., s. 369; Nuray Ekşi, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s. 73 vd.; Nomer, a.g.e., s. 495 vd.) 1996 Sözleşmesi'nin ilgili düzenlemesi emredici nitelikte olmayıp, mahkemeye takdir yetkisi tanır niteliktedir. Bu sebeple Türk mahkemelerinin milletlerarası yetki tesisi konusundaki uygulamalarının değişmeyeceği kanaatindeyiz. Ancak çocuğun üstün yararı ilkesi de düşünüldüğünde, gereken hallerde bu şekilde bir yetki feragatine başvurulup başvurulmayacağı yargı kararlarıyla şekillenecektir. Bu Sözleşmeyle *forum non conveniens* prensibinin, Türk hukukunda sınırlı da olsa uygulama alanı bulacağına dair bkz.: Uluş Karataş, a.g.e., s. 1131.

⁶⁶ 1996 Lahey Velayet Sözleşmesi, m. 9.

⁶⁷ Önceki açıklamalarımızda da belirttiğimiz gibi bu husus yargı kararlarıyla şekillenecektir. (Bkz.: 65. dn)

⁶⁸ Van Iterson, a.g.m., s. 480.

⁶⁹ Van Iterson, a.g.m., s. 480.

gısal işlemlerin başladığı sırada ebeveynlerden birisinin burada mutad meskeni bulunuyorsa ve birisi velayet sorumluluğuna sahip ise ve bu makamın çocuğun korunmasına ilişkin önlemleri almak için yetkili olması ebeveynler yanında velayet hakkına sahip olan diğer kişiler tarafından da kabul edilmiş ve bu makamın yetkisi çocuğun üstün yararına olacaksa, çocuğun korunmasına ilişkin tedbirleri almak bakımından yetkili kabul edilebilecektir. Ancak bu yetki boşanma, yasal ayrılık veya evliliğin iptali yargılamasının devam ettiği süreyle sınırlıdır. Bu konulara ilişkin kararın kesinleşmesi veya başka bir sebeple sona ermesiyle, bu makamın yetkisi de sona erer (m. 9/2). Bir örnek üzerinden açıklanacak olursa; çocuğun mutad meskeninin X ülkesinde olması, ebeveynlerin boşanma davasının ise Y ülkesinde görülmesi halinde yetkide bölünmenin önüne geçmek amacıyla boşanma mahkemesine, dava sonuçlanana kadar, çocuğun korunması için gereken tedbirleri alma konusunda yetki tanınmıştır.

Sözleşme acil durumlarda çocuğun kişiliğinin ve mallarının korunması için, çocuğun veya mallarının bulunduğu âkit devlet makamlarının yetkisini de kabul etmiştir. Sözleşme m. 11 uyarınca tüm acil durumlarda çocuğun veya çocuğa ait malların topraklarında bulunduğu herhangi âkit devletin makamları, gereken her türlü koruma önlemini alma yetkisine sahiptir. Bu düzenleme -genel yetkili makamların yanında- acil durumların gerektirdiği hallerde bu makamlara sınırlı bir yetki tanır.⁷⁰ Ancak bu önlemler, m. 5. ve m. 10 arasındaki maddeler uyarınca, yargı yetkisine sahip makamların durumun gerektirdiği önlemleri almasıyla sona erer. Yine aynı maddeye göre, âkit olmayan devlette mutad meskeni bulunan çocuğa ilişkin olarak alınan önlemler, söz konusu âkit devlette tanınır tanınmaz her bir âkit devlette sona erer.

Sözleşme'nin uygulanmasında Türk mahkemelerinin dikkate alması gereken önemli bir nokta da Sözleşme m. 13 ile milletlerarası derdestliğin kabul edilmiş olmasıdır. Düzenlemeye göre bir âkit devlet makamının kendisinden önce başka bir yetkili âkit devlet makamından çocuğun korunmasına ilişkin benzer tedbirlerin talep edildiğini tespit etmesi halinde, re'sen yetkisizlik kararı vermelidir. Böylece Türk hukuku bakımından tartışmalı olan milletlerarası derdestlik konusu Sözleşme ile kabul edilmiş olmaktadır. Bunun sonucu olarak Sözleşme m. 5-10'a göre yetkili olan Türk mahkemesinin, aynı uyuşmazlığın bir başka âkit devlet makamı önüne götürüldüğünü tespit etmesi halinde dava şartı yokluğundan davayı usulden reddetmesi gerekir.⁷¹

⁷⁰ *Lagarde Raporu*, par. 67.

⁷¹ *Uluslararası Karataş*, a.g.m., s. 1132.

Günümüzde ulusal hukuklarda çocuğun korunmasına ilişkin yetki konusu, çok geniş bir perspektifte düzenlenmekte ve çocuğun vatandaşlığı, ebeveynlerinin vatandaşlığı, gibi bağlama noktaları kabul edilmektedir. Buna karşın Sözleşme'nin, yetki konusunu "çocuğun mutad meskeni devletini" temel alarak ve çocuğun menfaatini en üst düzeyde dikkate alarak çözüme kavuşturması ve yetkide parçalanmayı önlemeye çalışması, Sözleşme'nin olumlu özelliklerinden kabul edilebilir.⁷²

b. Çocuğun Korunması ve Velayete Uygulanacak Hukuk

Çocukların korunmasına ilişkin alınacak tedbirlere uygulanacak hukuk konusunda Sözleşme, m. 15'te genel kuralı, yetkili devletin kendi hukukunu uygulaması şeklinde belirlemiştir. Ancak gerekli tedbirlerin iç hukuktaki emredici düzenlemeler nedeniyle alınmadığı durumlar da öngörülerek, aynı maddenin ikinci fıkrasında istisnai olarak duruma ilişkin somut bağlantısı bulunan başka bir devletin hukukunun da uygulanabileceği düzenlenmiştir.

Çocuğun mutad meskeninin bir başka âkit devletle değişmesi halinde çocuğun kendisinin ve mallarının korunmasına ilişkin alınan tedbirlerin devamı Sözleşme'nin amaçları bakımından önem arz eder. Bu nedenle çocuğun mutad meskeninin değişmesi durumunda, önceki mutad mesken devletinde alınan önlemlerin uygulanma şartları bakımından bu devlet hukukunun geçerli olacağı düzenlenmiştir.⁷³ Ancak bu durum yalnızca yeni mutad meskenin de bir Âkit devlet'te yer aldığı durumlar için kabul edilmiştir.⁷⁴

Velayet sorumluluğuna uygulanacak hukuk konusunda genel kural m. 16/1'de düzenlenmiştir. Buna göre velayet sorumluluğunun tesisi veya sona ermesine çocuğun mutad meskeninin bulunduğu devlet hukuku uygulanır. Velayet sorumluluğunun uygulanması da m. 17'de yine, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu ülke hukukuna tabi tutulmuştur. Çocuğun mutad meskeninin değişmesi halinde velayet sorumluluğu, yeni mutad meskenin bulunduğu devletin hukukuna tabi olacaktır (m. 17, c. 2).

Sözleşmeye göre tespit edilen hukukun uygulanması, çocuğun üstü yararı dikkate alınarak, yalnızca kamu düzenine aykırılık durumunda engellenebilecektir (m. 22).

⁷² Nygh, a.g.m., s. 358.

⁷³ *Lagarde Raporu*, s. 575.

⁷⁴ *Lagarde Raporu*, par. 92; Ulusu Karataş, a.g.e. s. 1136. Bu durum dışında örneğin, çocuğun mutad meskenin âkit olmayan devletten âkit devlete geçmesi veya tam tersi halde, uyumsuzluk önüne gelen makamın bağlama kuralları olaya tatbik edilerek statü değişikliği (*conflict mobile*) çözüme kavuşturulacaktır.

Sözleşmeye göre tespit edilen yabancı hukukun hangi kapsamda uygulanacağı ise m. 21’de düzenlenmiştir. Sözleşme m. 21, f. 1 uyarınca, yetkili yabancı hukukun yalnızca maddi hükümleri uygulama alanı bulur. Bu bakımdan atıf, 1996 Sözleşmesi uygulamasında kabul edilmemiştir. Diğer bir deyişle, Sözleşme’ye göre çocuğun korunması hakkında alınacak önlemlere yetkili yabancı hukukun yalnızca maddi hükümleri uygulanacak, kanunlar ihtilafı kuralları dikkate alınmayacaktır. Atfı dışlayan bu yaklaşım, diğer Lahey Sözleşmeleriyle de tutarlıdır.⁷⁵

c. Tanıma ve Tenfiz

1961 Sözleşmesinin olumsuz yönlerinden birisi de tanıma-tenfiz düzenlemelerinin zayıflığı olarak kabul edilmekteydi.⁷⁶ 1996 Sözleşmesi ile tanıma-tenfiz hükümlerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.⁷⁷ Bu nedenle 1996 Sözleşmesi’nde tanıma-tenfiz hükümleri çok daha detaylı olarak düzenlenmiştir.

Tanıma ve tenfiz, Sözleşme’nin dördüncü bölümünde düzenlenmiştir. Genel kural olarak, bir âkit devlet makamınca alınan önlemlerin, diğer tüm âkit devletlerde kanun gereğince tanınacağı ifade edilmiştir (m. 23). Kanun gereği tanımanın sonucu olarak, örneğin Alman makamlarının aldığı koruma tedbirinin Türkiye’de hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için tanınmasına veya tenfizine gerek yoktur. Ancak kanun gereği tanımanın gerçekleşebilmesi için Türkiye’de bu tedbirin varlığının ispatlanması gerekir. Tedbirin ispatlanması bakımından Sözleşme’de resmî belge zorunluluğu aranmamıştır. Bu nedenle özellikle de acil durumlarda ilgili makamdan sadır olmuş telefaks, el yazılı not vb. ile de tedbirin ispatlanabileceği ve kanunen tanımanın gerçekleşeceği ifade edilmiştir.⁷⁸ Bununla birlikte şu hallerde alınan önlemlerin tanınmasının veya tenfizinin (m. 26/1 göndermesiyle) reddedilebileceği kabul edilmiştir:

- a) Önlemin, yargı yetkisi II. Bölümde belirtilen gerekçelerden birine dayanmayan makam tarafından alınması halinde;
- b) Önlemin, acil durum haricinde, adli veya idari yargısal işlem bağlamında çocuğun dinlenilmesine fırsat verilmeksizin talep edilen devletin temel usul ilkelerini ihlâl edecek şekilde alınması halinde;
- c) Acil durum haricinde, böyle bir önlemin şahsın dinlenilmesine fırsat verilmeksizin alınması halinde, önlemin velayet sorumluluğunu ihlâl ettiğini ileri süren herhangi bir şahsın talebi üzerine;

⁷⁵ *Lagarde Raporu*, par. 116.

⁷⁶ Silberman, a.g.m. s. 263.

⁷⁷ Silberman, a.g.m., s. 263.

⁷⁸ *Lagarde Raporu*, par. 120; Ulusu Karataş, a.g.m., s. 1155

- d) Çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurularak böyle bir tanımın talep edilen devletin kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde;
- e) Söz konusu önlemin, sonradan alınan önlemin talepte bulunulan devlette tanıma için gereklilikleri yerine getirmesi durumunda, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu âkit olmayan devlette sonradan alınan önlem ile bağdaşmaması halinde;
- f) 33. maddede belirtilen usule uygun olmaması halinde.

Yukarıda belirtilen durumlar tahdidi olarak sayılmıştır. Diğer bir deyişle, bunlar dışında bir sebeple alınan önlemler reddedilemeyecektir.⁷⁹ Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sayılan durumlarda Sözleşme'nin tanımının reddine imkân vermekle birlikte, reddi zorunlu tutmamış olmasıdır.⁸⁰

Kanun gereği tanıma esas olarak kabul edilmekle birlikte Sözleşme, ilgililerin tanıma talebinde bulunmasını da engellememiştir. 24'üncü madde düzenlemesindeki tanıma talebi, özellikle çocuğun korunmasıyla ilgili alınan tedbirin başka bir âkit devlette gelecekte kanunen tanınmasıyla ilgili şüphe oluştuğunda önem kazanacaktır.⁸¹ 24'üncü maddede ilgililerin, âkit devletin yetkili makamlarından diğer âkit devlette alınan önlemin tanınması talebi yanında yeni bir usul olarak, "tanınmamasını" da talep edebileceği düzenlenmiştir. Bu usul, talepte bulunulan devletin hukuku uyarınca yerine getirilir. Bu düzenlemeye göre yabancı bir ülkeden alınan çocuğun korunmasına ilişkin kararın, Türk makamlarınca "tanınmamasının" ne şekilde talep edileceği hususu Türk hukukuna tabi olacaktır. Türk hukukuna yabancı bir kavram olan "tanımama talepleri" bakımından uygulanacak usul konusunda MÖHUK'ta herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte kanunda açıkça yasaklanmadığı gerekçesiyle, ilgilinin bu konuda menfaati bulunması durumunda tanıma usulüne tabii olarak bir "tanımama" talebinde bulunabileceği de ifade edilmiştir.⁸² Sözleşme'nin işlerliği bakımından önemli bir hüküm olan tanımama talepleri bakımından biz de bu görüşe katılıyoruz. Buna göre tanımama talepleri bakımından Türk hukukunda tanıma taleplerinde izlenen usulün izlenmesi gerektiği görüşündeyiz.

Daha önce ifade edildiği gibi bir âkit devletten alınan tedbirin, diğer âkit devletlerde doğrudan hüküm ve sonuçlarını doğurması esastır. Ancak bunun için ilgili devletin gönüllü olarak harekete geçmesi ve koruma tedbirine karşı

⁷⁹ *Lagarde Raporu*, s. 585.

⁸⁰ *Lagarde Raporu*, s. 585.

⁸¹ Uluşu Karataş, a.g.m., s. 1160 vd.

⁸² Ata Sakmar, *Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 180 vd.; Uluşu Karataş, a.g.m., s. 1168.

herhangi bir itirazda bulunulmaması gerekir.⁸³ İlgili devletin icra makamlarının harekete geçmediği durumlarda, tedbirin icrasını sağlamak adına tenfiz prosedürüne başvurulacaktır.⁸⁴ Diğer bir deyişle, âkit devlet makamlarının kendiliğinden harekete geçmediği durumlarda, ilgili devletin icra makamlarının harekete geçirilmesi gerekiyorsa, tenfiz yoluna başvurulacaktır.

Türk hukukunda tanıma ve tenfizin ön şartlarının düzenlendiği MÖHUK m. 50 bakımından yabancı makam kararının tanınması ve tenfizi için bir mahkeme tarafından verilmiş ve kesin nitelikte bir karar olması gerekir. Buna göre yabancı idari makamların verdiği kararlar ile yabancı mahkemelerin verdiği geçici nitelikteki kararların tanınması, tenfizi kural olarak mümkün değildir. Ancak MÖHUK m. 1, f. 2 gereği Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmeler ve özel kanun düzenlemeleriyle bu kurala istisnalar getirilebilmektedir. 1996 Sözleşmesi'nin tanıma, tenfiz hükümlerinin önemli bir sonucu da, bu genel kurala getirdiği istisnalardır. Buna göre; çocukların korunmasıyla ve velayetle ilgili olarak,

- Yabancı idari makamlardan alınan,
- İlam niteliği taşımayan geçici nitelikteki koruma tedbirlerinin Türkiye'de tanınması ve tenfizi mümkün olacaktır.

d. Taraf Devletler Arasındaki İşbirliği

Sözleşmeye taraf devletler arasında Sözleşme'nin kurduğu sistemin rahat işlemesi adına, işbirliği hükümleri öngörülmüştür. Bu hükümler Sözleşme'nin dördüncü bölümünde yer almaktadır. Buna göre her âkit devlet, Sözleşme'nin bu makamlara yüklediği görevleri yerine getirmek üzere bir "merkezî makam" belirler.⁸⁵

Merkezî makamların temel işlevi, Sözleşme'nin uygulanması kapsamında birbirleriyle işbirliği yapmak, Sözleşme'nin amaçlarını gerçekleştirmek üzere devletlerindeki yetkili makamlar arasında işbirliğini teşvik etmek ve Sözleşme'nin uygulanması ile bağlantılı olarak, çocuğun korunmasına ilişkin devletlerindeki mevcut hukuk kuralları ve hizmetler ile ilgili bilgi sağlamaya yönelik uygun adımları atmaktır.⁸⁶

⁸³ Ulusu Karataş, a.g.m., s. 1162.

⁸⁴ Ulusu Karataş, a.g.m., s. 1162.

⁸⁵ Federal Devletlerin, birden fazla hukuk sistemine sahip devletlerin veya özerk bölgesel birimlere sahip devletlerin, birden fazla merkezî makam atayabileceği ve bölgesel veya kişisel işlevlerinin boyutunu belirleyebileceği, devam eden fıkrada düzenlenmiştir. Devletin, birden fazla merkezî makam atadığı durumlarda, devlet içinde uygun merkezî makama iletilmesi için her türlü iletişimin kurulabileceği merkezî makamı belirleyeceği ifade edilmiştir.

⁸⁶ Silberman, a.g.e., s. 266.

Âkit devletin merkezî makamı, doğrudan veya kamu makamları veya diğer organlar aracılığıyla, 8 ve 9. maddelere göre yardım teklifinde bulunur ve iletişimi kolaylaştırır, Sözleşme'nin uygulandığı durumlarda arabuluculuk, uzlaşma veya benzer yollarla çocuğun kişiliğinin ve mallarının korunması için mutabık kalınan çözümleri kolaylaştırır ve diğer âkit devletin yetkili makamının talebi üzerine, talepte bulunulan devletin ülkesinde çocuğun bulunabileceği veya yardıma muhtaç olabileceği bilindiği durumlarda, çocuğun yerinin bulunması için yardım sağlar. Yine yetkili makamlar, koruma önlemi alınması düşünüldüğü hallerde, çocuğun durumu gerektiriyor ise, söz konusu çocuğun korunmasına ilişkin bilgi sahibi olan başka bir âkit devletin makamından bu bilgileri Sözleşme uyarınca talep edebilir. Ancak Türkiye m. 34 f. 2'deki çekince hakkını kullanmıştır. Buna göre başka bir akit devlet makamı Türkiye'de bu kapsamda yalnızca Türk merkezî makamından bilgi talep edebilecektir. Türk merkezî makamı ise Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'dür.⁸⁷

3. SONUÇ

1996 tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi, 1961 Sözleşmesi'yle kıyaslandığında çocuğun korunması ve velayete ilişkin daha bütüncül, detaylı ve anlaşılır bir sistem getirmiştir. Sözleşme, çocuğun korunması ve velayet konularını net bir şekilde ayırarak, bu konularda makamların yetkisi, uygulanacak hukuk ve tanıma-tenfiz konularını farklı cihetlerden düzenlemiştir. Yargı uygulamasına bakıldığında velayet ve (özellikle de çocuğun başka bir ülkeye kaçırılmasından kaynaklanan) çocuğun korunmasında alınacak tedbirler konusunda karşılaşılan kafa karışıklığı, Sözleşme ile net bir şekilde giderilmeye çalışılmış, bir adli veya idari makamın müdahalesinin söz konusu olduğu durumlar, doğrudan m. 15'e göre "çocuğun korunması için alınan tedbirler" kapsamında değerlendirilmiştir.

1996 Sözleşmesi, selefî 1961 Lahey Sözleşmesi'yle kıyaslandığında uygulanacak hukuk konusunda büyük bir farklılık görülmesi de, özellikle yetki ve tanıma-tenfiz konularında pek çok yeni hüküm getirmiştir. Tanıma-tenfizin reddedilebileceği hallerle ilgili m. 23, f. 2 düzenlemesi ve Sözleşme'nin 1980 Lahey Çocuk Kaçırma Sözleşmesiyle ilişkisinin uygulamada yaratacağı karışıklık göze çarpan başlıca sorunlardır. Yine Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinden başka bir devlet lehine feragat etmesine imkân sağlayan (*forum non conveniens*) m. 8 hükmü, Türk hukuku özelinde tartışma yaratabilecek düzenlemelerdendir. Özellikle de Türk Yargıtayı'nın velayet konusundaki genel yaklaşımı düşünüldüğünde bu maddenin nasıl uygulanacağı merak konusudur. An-

⁸⁷ HCCH, authority, <https://www.hcch.net/en/states/authorities/details3/?aid=1095> (11.08.2019).

çak hatırlatmak gerekir ki bu hüküm, üye devlet makamlarına, yetkilerinden feragat etme konusunda bir sorumluluk yüklememekte; daha ziyade çocuğun yüksek yararı amacıyla yetkili makamlara bir takdir yetkisi sunmaktadır.

Sayılan olumsuzluklara ve belirsizliklere rağmen; Sözleşme'nin olumlu özellikleri oldukça fazladır. Özellikle çocuğun korunmasıyla ilgili tedbirlerde yetkinin tek merkezde toplanmaya çalışılması, yetkili makamın tedbirlerin alınmasında kendi hukukunu uygulayacak olmasındaki kolaylık, velayet ve çocuğun korunmasına ilişkin uygulanacak hukuk ve usulî hükümlerle ilgili bütüncül bir sistem oluşturulması, sayılan sorunları gölgede bırakan olumlu özelliklerdir.

Sözleşme, hâlihazırda 52 devlet tarafından imzalamış ve 49 devlet bakımından yürürlüktedir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Arjantin, Sözleşme'yi imzalamakla birlikte; henüz onaylamamıştır. Buna rağmen Türk mahkemelerinde çocukların korunmasına ve velayete ilişkin uyuşmazlıkların sıkça yaşandığı Rusya, Almanya, İngiltere, Hollanda Romanya gibi pek çok devletin de Sözleşme'ye taraf olması, Türkiye bakımından yeni bir döneme girildiğinin işaretidir. Sözleşme uygulamasının yargı kararlarıyla birlikte şekillenmesiyle, tartışmalı noktaların aydınlanacağını ve bu yeni dönemin çocukların korunmasıyla ilgili yargılamaları ve prosedürleri olumlu yönde şekillendireceğini umuyoruz.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, İlknur, *Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi*, Bilge Yayınevi, 2006.
- Aygün, Mesut, *Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem*, Ankara, 2017.
- Aygün, Mesut, Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin 2007 Tarihli Lahey Protokolü, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu* (Ed.: Bilgin Tiryakioğlu/Mesut Aygün, Ali Önal, Ayşe Kübra Altıparmak, Cansu Kaya), Ankara, 2016.
- Çelikel, Aysel /Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016.
- Doğan, Vahit, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 4. Baskı, Savaş Kitabevi, Ankara, 2017.
- Erdem, Bahadır, *Türk Hukukunda Uluslararası Çocuk Kaçırma ve Uygulamaları*, MHB C. 35, S. 2, 147-171.
- Gençcan, Ömer Uğur, *Velayet Hukuku, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar*, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015.
- Hashemi, Kamran, *Religious Legal Traditions, Muslim States and the Convention on the Rights of the Child: An Essay on the Relevant UN Documentation*, Human Rights Quarterly, Vol. 29, No. 1, 2007, s. 194-227.
- Huysal, Burak, *Devletler Özel Hukukunda Velayet*, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayınevi, 2005.
- Kerem Giray, Faruk, *Milletlerarası Özel Hukukta Kaçırılan ve Alınan Çocukların İadesi*, İstanbul, Beta Yayınevi, 2010.
- Lowe, Nigel, *International Developments the 1996 Hague Convention on the Protection of Children- A Fresh Appraisal*, Child and Family Law Quarterly, Vol. 14 No. 2, 2002, s. 191-206.
- Nomer, Ergin, *Devletler Hususî Hukuku*, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2017.
- Nygh, Peter, *The New Hague Child Protection Convention*, International Journal of Law, Policy and the Family 11, 1997, 344-359.
- Obe, David Hodson, *The International Family Law Practice 2016-2017*, Lexis Nexis Publications, 2017.
- Öztekin Gelgel, Günseli, *Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, S. 8, Güz 2005/2, 119-148.
- Rhona Schuz, *The Hague Child Abduction Convention*, Oxford, Hart Publishing, 2013.
- Sakmar, Ata, *Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

- Silberman, Linda, *The 1996 Hague Convention on the Protection of Children: Should the United States Join?* Family Law Quarterly, Vol. 34, No. 2, 2000, 239-270.
- Şanlı, Cemal / Emre Esen/İnci Ataman Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 6. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Tekinalp, Gülören /Ayfer Uyanık, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 12. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Tiryakioğlu, Bilgin / Mesut Aygün / Esin Küçük, *Türk Uluslararası Özel Hukuk Mevzuatı*, 11. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Tiryakioğlu, Bilgin, *Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin Önlemler Hakkında Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme* (La Haye 19 Ekim 1996), Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul, 1999.
- Ulus Karataş, Elif, *Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi*, Milletlerarası Hukuk Bülteni, C. 37, S. 2, 2017, 911-1003.
- Van Iterson, Dorothea, *The New Hague Convention on the Protection of Children: A View from the Netherlands*, Uniform Law Review, 2 (3), 1997, s 474-486.
- Council of Europe, Conventions, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/105> (23.07.2019).
- Council of Europe, Conventions: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/105> (26.3.2017).
- HCCH, <https://www.hcch.net/en/news-archive/details/?varevent=538> (01.08.2019).
- T.C. Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/lahey/turkce_lah34.pdf (02.08.2019)
- HCCH, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (01.08.2019).
- Paul Lagarde, Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention by Paul Lagarde (Lagarde Raporu), <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2943> (01.08.2019).
- HCCH Conventions, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions> (01.08.2019).
- HCCH, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (01.08.2019)
- TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (08.08.2019).
- HCCH, Conventions, Status table, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=70> (25.07.2019).
- HCCH, authority, <https://www.hcch.net/en/states/authorities/details3/?aid=1095> (11.08.2019).